

УДК 371.036

ПРОБЛЕМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гриценко І.В.

У статті розглядаються питання естетичного виховання молодших школярів; висвітлюються умови розвитку естетичного сприймання молодших школярів та шляхи залучення до художньої діяльності.

Ключові слова: естетичне виховання, розвиток, молодші школярі, мистецтво.

Система естетичного виховання, звичайно, не ізольована від інших складових частин виховного процесу. Вона органічно пов'язана з ними, оскільки всебічний і гармонійний розвиток дитини виступає провідною ідеєю педагогіки. Гармонійне поєднання розумового і фізичного розвитку, моральної чистоти, естетичного ставлення до життя та мистецтва – умова формування цілісної особистості. Правильно здійснюваний естетичний розвиток завжди пов'язаний з удосконаленням багатьох якостей і рис дитини.

Естетичне виховання особистості є предметом наукового дослідження багатьох учених. Так, у працях філософів (Ю.Борев, І.Зязюн, В.Розумний) та вчених соціологічного напрямку (В.Потапчик, Ю.Фохт-Бабушкін, О.Семашко та ін.) естетичне виховання розглядається як засіб соціалізації молоді, залучення її до духовних цінностей суспільства. Проблеми формування у дітей естетичних ідеалів, потреб, ціннісних орієнтацій присвячені праці В.Бутенка, Н.Бутенко, Б.Лихачова, С.Мельничука, О.Рудницької, А.Щербо та ін.

Гармонійність естетичного виховання, як відомо, важлива для дітей різного віку. Але ніхто не потребує її так, як молодші школярі. Обумовлено це тим, що художні враження залишаються в їхній пам'яті надовго, іноді на все життя. Диспропорції, надмірність, порушення у вихованні найбільше травмують у ранньому віці і завдають часом непоправної шкоди. Ось чому необхідні правильні співвідношення усіх впливів на дитину. Ураховання вікових особливостей допомагає встановити, які саме

форми, засоби та види діяльності для художнього розвитку особливо ефективні в тому чи іншому віці.

Якщо діти виховуються в душі чутливості до всього прекрасного в житті, якщо вони збагачуються різнобічними враженнями, захоплюються різними видами художньої діяльності, то їхні спеціальні здібності розвиваються успішно і плідно.

Метою даної статті є дослідження шляхів естетичного виховання молодших школярів.

Завдання статті: розглянути умови розвитку естетичного сприймання молодших школярів та шляхи їх залучення до художньої діяльності.

Загальна мета всебічного і гармонійного виховання визначає і основні завдання естетичного виховання. Вони передбачають:

1. Систематичний розвиток естетичного сприймання естетичних почуттів і уявлень дітей. Вважаємо, що всі види мистецтва, краса природи, побуту сприяють розвитку естетично забарвленого сприймання. Воно завжди безпосередньо породжує естетичні переживання – емоційну чутливість, радість, хвилювання, захоплення, особливу зацікавленість.
2. Залучення дітей до діяльності в галузі мистецтва, виховання у них потреб і звичок посилено вносити елементи прекрасного в побут, природу, суспільні відносини.
3. Закладання початкових основ естетичного смаку.
4. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей. Діяльність молодших школярів, пов'язана з мистецтвом, завжди повинна бути невимушеною, насиченою радісним сприйняттям, творчою уявою, ініціативою. Чим більше естетично розвинена дитина, тим міцніші її художні вміння та навички, тим повніша, цікавіша її творча діяльність.

Процес естетичного переживання складний і багатогранний. Він перебуває в дуже тонких і своєрідних зв'язках з різноманітною

діяльністю дитини, її поведінкою і моральними звичками, формуванням фізичного вигляду. Оцінюючи естетичне виховання як один із засобів всебічного розвитку, слід показати його зв'язки окремо з кожною стороною виховання. У педагогічній практиці ці зв'язки переплітаються, встановлюються одночасно. В естетичному вихованні істотне значення мають дві його сторони: розвиток сприймання і залучення дитини до практичної діяльності.

Естетичне сприймання ми розуміємо широко. Важливу роль відіграє сенсорне виховання, яке дає дітям можливість розрізнити барви, звуки, форми, конче потрібні для зображення явищ, предметів. особливої ваги набуває емоційна забарвленість сприймання прекрасного, без чого воно не може бути естетичним.

Зародження естетичного почуття спробуємо обґрунтувати такими міркуваннями. Побутові предмети мистецтва і явища природи переважно оцінюються з погляду їх фізичних якостей, які доступні на наочні для сприймання дитини і зберігаються в її пам'яті у формі наочних уявлень.

Естетичне почуття, що виникає під впливом дії людини, її ставлення до праці та побуту, до всього життя, наближається до більш високого поняття – до поняття "прекрасного" як вищого морального ідеалу.

Естетичне почуття завжди характеризується творчими прагненнями. Воно викликає бажання діяти. Якщо мета діяльності зрозуміла й посилює, якщо вона побудована на творчій активності дітей, а сама діяльність добре організована, проходить у цікавій формі і дає радість, то в цих умовах єдність морального і естетичного виступає особливо виразно.

Об'єкти естетичного ставлення можуть задовольняти потреби людини лише тоді, коли мають відповідні властивості, наприклад, колір, форму, розмір, структуру, функції тощо. Кожна з виділених ознак і властивостей має певне забарвлення і визначається у процесі сприймання людини як прекрасне чи потворне, піднесене чи низьке, досконале чи недосконале. Отже, природні та суспільні явища мають певні властивості, які по відношенню до людини можуть виявляти себе як естетична цінність [2].

Для учнів молодшого шкільного віку важливим є процес естетичного ставлення до дійсності у зв'язку з тим, що він сприяє розкриттю естетичної цінності об'єктів, предметів, явищ природного і соціального середовища. Природа, побут, праця, стосунки між людьми мають бути зрозумілими учням не лише як вияви їх повсякденного життя, але й як естетичні цінності, здатні задовольняти потреби у спілкуванні зі світом прекрасного, витонченого, гармонійного та виразного.

У процесі естетичного ставлення учнів молодшого шкільного віку до дійсності найрізноманітніші її об'єкти і явища мають стати предметом особливої уваги, пізнання і творчості. Відтак важливо підкреслити, що естетичний досвід учнів повинен бути спрямований на освоєння прекрасного, відкривати перед ними можливості повноцінного сприймання предметів і явищ дійсності, які, по-перше, є важливими для учнів, а по-друге, є посилюючими для сприймання й осмислення у молодшому шкільному віці. З цього постає завдання – сформувати такий естетичний досвід учнів, який би дозволяв у молодшому шкільному віці повноцінно освоювати об'єкти естетичного ставлення [1].

Особливо значущим видом естетичної діяльності є художня. Значення мистецтва як засобу естетичного виховання не потребує доведення. Художня праця і майстерність не можливі без активної діяльності творчої уяви. Практична діяльність учнів спрямована на доступне їм перетворення побуту і природи. Вона проявляється у повсякденному житті, в художній практиці. Але естетичною її можна назвати за таких умов:

- якщо творча уява учня спонукає проявляти своє особисте ставлення до навколишнього, прагне його змінити;
- якщо ця діяльність зіграла радістю спільних дій із своїми однолітками;
- якщо результати власної художньої майстерності дають їй задоволення якості продукції.

Важливо навчити учнів, як мінімум, доводити до досконалості будь-яку репродуктивну діяльність, тобто відтворювати чи повторювати красиво те, що створено, задумано іншими (учителем, композитором, поетом, товаришами та ін.), і, як максимум, – створювати щось своє, нове, втілювати в ньому свої уявлення про

красу.

Слід пам'ятати, що краса в діяльності починається не з результату, а з бажання йти до нього. Тому доцільно більше працювати над розвитком естетичного прагнення. Наявність його – важлива вимога довершеного, найбільш виразного виконання, творчої самореалізації особистості учня.

Естетична діяльність починається з емоційного збудження, естетичного переживання, яке переводиться в працю. Важливо так організувати роботу учня, щоб вона сама чи її результати збудили у нього позитивні почуття [4].

Так, помітивши, що не всі учні в класі старанно виконують знайому пісню на уроці музики, учитель може використати такий прийом: поділити клас на дві групи – "акторів" і "критиків". "Актори" співають, а "критики" – оцінюють виконання. Це активізує виконавсько-творчу діяльність дітей, стимулюючи виразність, артистичність. Оцінюючи виконання товаришів, діти набувають навичок спостереження, аналізу, вчать уважно слухати, порівнювати, узагальнювати, естетично переживати, підмічати красиве. В результаті байдужих до виконання не залишається. До того ж діти пропонують шляхи найбільш виразного виконання музичних творів.

Емоційно збуджує учнів і дух змагання ("Хто краще виконає пісню – хлопчики чи дівчатка, учні першого чи другого ряду"? тощо).

Часто діти малюють вдома чи на уроці ілюстрації до прослуханої чи створеної ними музики. Кращі малюнки можна відібрати і помістити на виставку в кабінеті музики. Важливо, щоб на цю виставку періодично потрапляли кращі малюнки кожного учня. Це значною мірою стимулює учнів до активного сприймання музики, викликає бажання повніше відтворювати в малюнках власні почуття, настрої, процес спостереження за розвитком музики.

Велику роль у розвитку прагнення до краси відіграє знання того, що робота буде публічно оцінюватися, що вона цікава для вчителів, батьків, знайомих. Дитина повинна бачити певну мету, заради якої вона працюватиме, віддаючи всі сили. Відомо, як старанно і наполегливо вчать учні пісні до свята, усвідомивши, що мами дуже зрадіють, сприйнявши ці пісні як подарунок.

У цілому естетичне виховання передбачає розвиток певних здібностей, а саме:

- здатність сприймати і відчувати прекрасне, гарне в природі, побуті, суспільних відносинах, у творах мистецтва. Ця здатність проявляється в емоційному реагуванні на все прекрасне, гарне, доступне сприйманню учня, в особливій зацікавленості прекрасним та його проявами в яскравих кольорах, звуках, формах та їх поєднаннях;
- здатність перетворювати, вносити найпростіші елементи красивого в життя та побут, виразно використовувати малюнки, ліплення, здатність знаходити способи зображення в малюнку і ліпленні;
- здатність до творчості в художній діяльності, в сюжетних іграх, у побуті. Мова йде про творчу уяву під час сюжетних ігор художнього типу, творчу ініціативу при внесенні красивого в побут, пошуки засобів виразності в малюнках;
- здатність оцінювати красиве в оточенні. Полягає вона в умінні правильно розрізнити зміст, загальний характер і найяскравіші виразальні та образотворчі засоби творів живопису; в умінні оцінювати, як діти виконують малюнки, виділяти гарні предмети в побуті, красиве – у явищах природи [3].

Отже, в основі естетичного виховання, як бачимо, лежить розвиток емоційної чутливості до прекрасного і негативного ставлення до потворного. Одне з головних завдань мистецтва як засобу естетичного виховання – стимулювання творчих здібностей, ініціативи, самостійності. Особливість педагогіки мистецтва в тому, що творчості навчити не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації в учнів творчих імпульсів, для пізнання радості творення. Чим раніше розпочати таку роботу з дітьми, тим більше шансів, що творчі можливості учнів не згаснуть, а розвинуться, щоб виявитися згодом у всіх сферах діяльності.

Література

1. Естетичний досвід вчителя: теорія і практика: Монографія / Н.І.Бутенко, І.А.Зязюн, М.П.Лещенко та ін.; наук. ред. В.Г.Бутенко; АПН України, Український НДІ естетич. освіти, Рівненський екон.-гуманіт. ін-т. – Херсон, 1997. – 214 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / Оксана Петрівна Рудницька. – Тернопіль : Навчальна кн. – Богдан, 2005. – 360 с.
3. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учебн.-метод. пособие.-К.: Рад.шк., 1985. – С.135-142
4. Шляхи формування естетичного досвіду молодших школярів: Навчальна програма зі спецсемінару / Укл. Н.Пахальчук. – Вінниця: ВДПУ, 2008. – 54 с.

Гриценко И.В.

Проблемы эстетического воспитания младших школьников в современных условиях

В статье рассматриваются вопросы эстетического воспитания младших школьников, раскрываются условия эстетического восприятия младших школьников и пути их приобщения к художественной деятельности.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, младшие школьники, искусство.

Hrytsenko I.V.

To the issue of aesthetical up-brining of junior pupils in contemporary conditions

The article takes up the matter of the junior pupils' aesthetic upbringing. It deals with the development of conditions of the junior pupils' aesthetic apprehension and the ways of getting accustomed to artistic activities.

Key words: aesthetic upbringing, development, junior pupils, arts.